

การจัดระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมของคณะทหารพม่า

ในการเสนอรูปแบบใหม่ของการจัดการปกครอง นายพลเนวินและคณะทหารพม่าได้เลือกระบบสังคมนิยม ซึ่งมีกรรมวิธีในการโอนกิจการค้าทั้งหลายมาเป็นของรัฐ นั่นก็คงจะมีประเด็นที่น่าสังเกตอยู่ด้วยกัน 2 ประการ

ประการแรก เนื่องจากแนวความคิดเรื่องสังคมนิยม นั้น เป็นสิ่งที่ผู้นำพม่าตั้งแต่หลังการได้รับเอกราชคิดอยู่ตลอดมา และได้ยึดเป็นหลักในการดำเนินการปกครองแผนดินพม่า

ประการที่สอง ต้องการให้ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมมาเป็นเครื่องมือในการที่จะแก้ไขที่เศรษฐกิจของชาติตกอยู่ในมือคนต่างชาติและคนพม่าที่มีเชื้อสายอินเดียและจีนเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจนั้น ตามคำแถลงการณ์ สถาปนาปฏิวัติพม่าได้ยืนยันที่จะวางนโยบายเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม โดยให้ความหมายว่าเป็นระบบเศรษฐกิจที่วางแผน และมีการพัฒนาผลผลิตทั้งหมดอย่างเป็นสัดส่วน⁽¹⁾ แต่โดยทั่วไปสมัยที่สถาปนาปฏิวัติพม่าประกาศแนวทางเดินไปสู่สังคมนิยมแบบพม่านั้น จะเห็นได้ว่าประเทศหลายประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศที่กำลังพัฒนา ไม่ว่าจะนิยมในระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมหรือระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ต่างก็มาใช้ระบบเศรษฐกิจที่วางแผน โดยมีแผนการ 4 ปี หรือ 5 ปีกัน ทั้งนี้ก็เป็นการพัฒนาผลผลิตที่เป็นสัดส่วนโดยไม่จำเป็นต้องใช้ระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมหรือคอมมิวนิสต์เลย

ทางสถาปนาปฏิวัติพม่าได้ปฏิบัติกรอย่างหนึ่งที่เป็นไปในแนวทางของระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม นั่นก็คือ คำเนิการโอนกิจการค้ามาเป็นของรัฐ เจตนาของคณะทหารพม่าที่แสดงออกโดยเปิดเผยนี้ มีอยู่ในประกาศที่ว่า วิถีทางของการผลิตจะต้องเป็นของรัฐ หรือไม่ก็ของสหกรณ์หรือของสหภาพ ดังปรากฏอยู่ในข้อ 10. ของนโยบายสังคมนิยมแบบพม่าที่ทางคณะทหารพม่าได้ประกาศ⁽²⁾

(1) ดู Guardian, May 1, 1962 หน้า 1.

(2) The Burmese Way to Socialism, Revolutionary Council (April 30, 1962)

"10. เพื่อที่จะได้ปฏิบัติตามแผนทางสังคมนิยม วิถีทางของการผลิตในทาง
กลไกกรรมและอุตสาหกรรม การจำหน่ายจ่ายแจก การขนส่ง การคมนาคม การค้าต่างประเทศ
และอื่น ๆ จะต้องถูกโอนมาเป็นของรัฐ วิถีทางของการผลิตทุกอย่างจะต้องมีรัฐเป็นเจ้าของ
หรือไม่ก็มีสหกรณ์ หรือสหภาพเป็นเจ้าของรวมในระหว่างการเป็นเจ้าของต่าง ๆ นี้ ถือว่า
การที่รัฐเป็นเจ้าของเป็นหลักใหญ่ของเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม....."

ในการนี้สภาพวิถีได้เริ่มโอนกิจการค้าขนาดใหญ่และสำคัญมาเป็นของรัฐ
เช่น ในวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1963 ได้โอนกิจการค้าของบริษัท เบอร์มา ออยล์ คัมพานี
ซึ่งเจ้าของเป็นอังกฤษมาเป็นของรัฐ อีกเดือนหนึ่งต่อมาได้โอนกิจการธนาคารต่างชาติจำนวน
14 ธนาคารมาเป็นของรัฐ⁽³⁾ ต่อมาในเดือนมิถุนายน รัฐก็เข้าไปเป็นเจ้าของบริษัท คิงุก
แองโกล - อเมริกา และเป็นเจ้าขององค์กรชาว และในช่วงปลายปี ค.ศ. 1963 และ
ต้น ค.ศ. 1964 ร้านค้าส่งและร้านค้าย่อยระดับกลางก็ถูกโอนเป็นของรัฐ ปรากฏว่าร้านค้า
เหล่านี้มีเจ้าของเป็นชาวอินเดียและปากีสถาน เมื่อกิจการค้าของตนถูกโอนเป็นของรัฐ จึง
ทำให้คนเชื้อชาติอินเดียและปากีสถานต้องอพยพกลับประเทศของตนเป็นจำนวนกว่าแสนคน⁽⁴⁾
จากนั้นบริษัทการค้าอื่น ๆ ก็ถูกโอนมาเป็นของรัฐตามลำดับ ตั้งแต่โรงงานหรือบริษัทขนาดใหญ่
เช่น โรงงานเครื่องโลหะไปจนถึงโรงงานขนาดย่อมลงมา เช่น โรงงานทำนม

การดำเนินมาตรการทางเศรษฐกิจขั้นต่อไป คือ การจัดตั้งสหกรณ์ ทั้งนี้เพราะ
กำหนดนโยบายไว้ว่า นอกจากจะให้รัฐเป็นเจ้าของกิจการค้าแล้ว สหกรณ์ก็เป็นสถาบันกลาง
ที่เป็นเจ้าของการผลิตได้ และรัฐบาลต้องการที่จะให้สหกรณ์ได้เข้าเป็นเจ้าของบริษัทเอกชน
ขนาดเล็กที่มีอยู่ ประเภทของสหกรณ์ที่ทางสภาพวิถีพัฒนาตั้งขึ้นในตอนนั้นก็มียุคด้วยกัน 3 ประเภท
ได้แก่ สหกรณ์ผู้บริโภคอย่างหนึ่ง สหกรณ์การผลิตอีกอย่างหนึ่ง กับสหกรณ์การออมทรัพย์และ
สินเชื่ออีกอย่างหนึ่ง เป็นที่เชื่อกันว่ามาตรการนี้ต้องการที่จะคุมพ้อค้ำที่เป็นคนเชื้อสายจีนที่ยังมี
บริษัทห้างร้านเล็ก ๆ ให้อยู่ในอำนาจ

(3) Guardian, March 2, 1964 หน้า 2.

(4) ชัยโชค จุลศิริวงศ์ "แนวความคิดทางสังคมนิยมกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจของพม่า,"
เอเชียปริทัศน์ ปีที่ 2, ฉบับที่ 4 (กรกฎาคม - กันยายน 2524) หน้า 55.

อีกด้านหนึ่งที่ทางสภาปฏิวัติพม่าเห็นว่าเป็นเรื่องสำคัญ ก็คือเรื่องกลีกรม เพราะประเทศพม่าเป็นประเทศกลีกรม แต่ที่ดินพม่าเป็นจำนวนมากตกอยู่ในอำนาจเงินของคนเชื้อชาติอื่นเคย ฉะนั้นเพื่อแก้ไขปัญหาดินซึ่งใช้ในการเกษตร ทางรัฐบาลพม่าจึงได้ออกกฎหมายที่ดินฉบับใหม่ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1963 ซึ่งให้อำนาจรัฐเข้าไปจัดการเกี่ยวกับเรื่องที่ดิน และลดอำนาจของเจ้าของที่ดินที่ให้เขาที่ดินลงไป และต่อมาก็ยกเลิกการเช่าที่ดิน บรรดาเจ้าของที่ดินที่ไม่ได้ทำประโยชน์ทางเกษตรเองจะไม่ได้ส่วนแบ่ง⁽⁵⁾ ต่อมาชาวนาที่ทำนาเองก็จะได้ครอบครองที่ดินที่ตนทำนา โดยมีข้อจำกัดว่าชาวนาคนหนึ่งจะมีสิทธิครอบครองที่ดินได้ไม่เกิน 14 ไร่

สำหรับที่ดินซึ่งยังเป็นที่รกร้างว่างเปล่า รัฐบาลก็เข้าไปจัดตั้งระบบนารัฐ⁽⁶⁾ (state farm) เช่น รัฐเข้าไปดำเนินการตั้งนารัฐที่เขตลอยคอค (Loikaw) ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1965 โดยอ้างว่ามีสมาชิกอยู่ถึง 400 คน นอกจากนี้รัฐบาลก็ยังสร้างระบบนารวม (Collective farm) ขึ้นด้วย โดยเริ่มตั้งโครงการขึ้นที่เกาะโยนลุต (Yonelut) ให้สมาชิกร่วมทำงาน อาศัยการเช่าเครื่องมือเครื่องใช้จากสหกรณ์และเงินทุนก็กู้เอาจากธนาคารของรัฐบาลมาใช้จ่าย

แต่ผลของการใช้ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมที่มีการโอนการประกอบการมาเป็นของรัฐ และรัฐเข้าไปควบคุมกิจการค้าขาย ซึ่งเป็นพืชหลักและสินค้าออกที่สำคัญของประเทศ และการควบคุมการค้าขายที่นา ดังที่กล่าวมาแล้วนั้น ปรากฏว่าในช่วงระยะเวลา 10 ปีแรกสภาพเศรษฐกิจของพม่ากลับไม่ดีขึ้น ที่ร้ายก็คือ ใน ค.ศ. 1967 การผลิตข้าวกระทบกระเทือนมาก จนต้องมีการแบ่งปันข้าวกันเกิดขึ้น ซึ่งเรื่องอย่างนี้ไม่เคยปรากฏมาเลยในประวัติศาสตร์พม่า⁽⁷⁾ เพราะพม่าก็ได้ชื่อว่าเป็นดินแดนอุข้าวผู้นำที่สำคัญแห่งหนึ่งในโลก ผลิตข้าวออกไปขายเลี้ยงชาวโลกเป็นจำนวนมาก แต่แล้วเมื่อใช้ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมมาได้เพียง 5 ปี ประชาชนพม่าก็ขาดแคลนข้าวจะกิน ทั้งข้าวก็หายไปจากร้านค้าของรัฐบาล

(5) Forward, September 15, 1965 หน้า 17.

(6) Forward, September 1, 1965 หน้า 4.

(7) ชัยโชค จุลศิริวงศ์ "แนวความคิดทางสังคมนิยมกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจของพม่า," เอเชียปริทัศน์ (กรกฎาคม - กันยายน, 2524) หน้า 57.

แต่ไม่มีในตลาดมีคิในราคาแพงกว่าราคาซึ่งทางรัฐบาลกำหนดถึง 700 เปอร์เซ็นต์

ในทางด้านการบริหารงานเกี่ยวกับกรรมกรและชาวนา ทางรัฐบาลทหารได้ตั้งสภากรรมกร (Central People's Worker Council) ขึ้นมาใน ค.ศ. 1968 เพื่อให้ดูแลในเรื่องกรรมกรซึ่งเป็นเรื่องใหม่ และเป็นพลังทางการเมืองกลุ่มใหม่ที่ทางการต้องการเข้าไปจัดตั้งเสียก่อนให้เป็นระเบียบ และเป็นการทำงานที่พรรคคอมมิวนิสต์พม่าจะแทรกซึมเข้ามาถึงเอากรรมกรในโรงงานต่าง ๆ ไปเป็นฐาน และในปีถัดมารัฐบาลทหารก็ได้ตั้งสภาชาวนา (Central People's Peasant Council) ขึ้นมาเป็นหน่วยกลางดูแลชาวนาทั้งในทางค่านโยบายและแนวทางที่จะส่งเสริมให้ชาวนาเพิ่มผลผลิตให้มากขึ้น ปรากฏว่าหน่วยงานทั้ง ๒ นี้ ทางรัฐบาลได้ส่งนายทหารจากกองทัพไปเป็นผู้บริหาร ฉะนั้นจึงเห็นได้ชัดว่าการตั้งองค์กรดังกล่าวนี้เพื่อผลในการที่รัฐบาลจะไปดูแลและชักนำให้พลังกรรมกรและชาวนาอยู่ในรูปแบบที่พึงปรารถนาของรัฐบาลนั่นเอง และมีลักษณะเป็นองค์กรจัดตั้งของรัฐบาลที่ใช้อำนาจปกครองที่ไม่เป็นประชาธิปไตยปฏิบัติอยู่ทั้งในค่ายคอมมิวนิสต์และค่ายอื่น จุดมุ่งหมายก็คือวางแนวให้กรรมกรและชาวนาส่งเสริมให้พม่าพัฒนาไปตามแนวสังคมนิยมทางเศรษฐกิจที่พรรคเลนินและรัฐบาลวางไว้

ควยเหตุนี้ทางคณะทหารพม่าจึงต้องคิดที่จะปรับนโยบายเศรษฐกิจของตนบ้าง เหมือนกับสหภาพโซเวียตในยุคแรกที่น่าเอาระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมเข้ามาใช้ ปรากฏว่าทำให้ขาดแคลนสินค้าทางเกษตร คือ พวกอหารที่จำเป็นต่อปากท้องของประชาชน และทำให้ประชาชนเป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐบาลเป็นจำนวนมาก ครั้งนั้นทางรัฐบาลของพรรคคอมมิวนิสต์รัสเซียยังได้ดำเนินการประนีประนอม ใช้นโยบายเศรษฐกิจใหม่ที่เรียกกันว่า New Economic Policy ยอมให้มีกิจการค้าโดยเอกชนบ้างบางส่วน และชาวนารัสเซียได้ถูกใจให้ทำการเพาะปลูกมากขึ้น โดยกำหนดว่าถ้าได้ผลผลิตมาก ชาวนาก็จะได้ส่วนแบ่งมากขึ้น ไม่ใช่ว่าผลผลิตทั้งหมดจะตกเป็นของรัฐหมดอย่างที่คอมมิวนิสต์กำหนดไว้

ในการปรับปรุงการดำเนินการทางด้านการเศรษฐกิจนี้ มีข้อที่น่าสังเกตก็คือ ช่วงระยะเวลาประมาณ 9 ปี ตั้งแต่คณะทนายคดีอำนาจเมื่อ ค.ศ. 1962 เป็นต้นมา แม้รัฐบาลพม่าจะประกาศการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมก็ตามที่ แต่ก็มีได้จัดระบบเศรษฐกิจโดยวางแผนไว้ที่ส่วนกลางอย่างทีระบบเศรษฐกิจของสังคมนิยมหรือคอมมิวนิสต์กระทำกันอยู่ ทั้ง ๆ ที่ได้ประกาศเจตจำนงเอาไว้ระยะ 9 ปีแรกนี้ สภาพวิถีชีวิตจึงเพียงแต่ตั้งคณะกรรมการก่อสร้างเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมขึ้นมาเพื่อช่วยในการดำเนินการวางแผนงาน โดยได้รับความช่วยเหลือจากคณะกรรมการวางแผนแบบสังคมนิยมของพรรคและกระทรวงการคลัง (8)

ระบบการวางแผนได้มีขึ้นใน ค.ศ. 1971 โดยมีแผนเศรษฐกิจฉบับที่ 1 (ค.ศ. 1971 - 1974) แต่ยังไม่ทันเริ่มใช้ ทางพรรคเลนซิงก็ได้เอาแผนเศรษฐกิจมาพิจารณาใหม่ และตกลงวางแผนเศรษฐกิจระยะยาวเป็น 20 ปี โดยแบ่งออกเป็นช่วงเวลา 5 ตอน ๆ ละ 4 ปี เมื่อเป็นดังนี้ตามกำหนดก็จะสิ้นสุดแผนในปี ค.ศ. 1991 ตอนนั้นแผนได้กำหนดไว้ว่า ประเทศพม่าจะกลายเป็นประเทศสังคมนิยมที่ได้รับการพัฒนาทางอุตสาหกรรม (9)

เมื่อวางแผนเศรษฐกิจระยะยาว 20 ปี เพื่อกำหนดเป้าหมายใหญ่สุดยกไว้ว่าจะพัฒนาให้เป็นประเทศอุตสาหกรรมแล้ว รัฐบาลพม่าก็ยังวางแผนเศรษฐกิจระยะสั้นซ้อนเอาไว้อีก หลังจากแผนเศรษฐกิจช่วงที่ 1 ซึ่งไม่ประสบความสำเร็จก็มีแผนเศรษฐกิจฉบับที่ 2 (ค.ศ. 1974 - 1977)

ใน ค.ศ. 1974 นี้ นอกจากจะเริ่มแผนเศรษฐกิจฉบับที่ 2 แล้ว ทางรัฐบาลพม่าก็ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ออกมาด้วย ทางด้านผลการพัฒนาตามแผนช่วงที่ 2 นี้ ปรากฏว่ารัฐบาลมีปัญหาเนื่องจากการส่งออก เป็นสินค้าออกทำไม่ได้ตามเป้าหมายที่กำหนด เพราะการผลิตข้าวภายในประเทศพม่าเองก็ไม่ค่อยจะเพียงพอกับการบริโภค ทั้ง ๆ ที่วางแผนไว้แล้ว แต่การผลิตก็ยังไม่ได้ตามที่กำหนดเป็นส่วนมาก เว้นแต่การทำเหมืองแร่ที่เป็นไปตามที่วางไว้

(8) "แนวความคิดทางสังคมนิยมกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจของพม่า" อ้างแล้ว หน้า 55.

(9) เพิงออง หน้า 59.

นอกจากนี้การปรับแผนเศรษฐกิจที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ก็คือการที่รัฐบาลพม่า ยอมรับว่าพม่าจำเป็นที่จะต้องอาศัยเงินช่วยเหลือบางอย่างจากต่างประเทศ เคิม เมื่อมีการยึดอำนาจใน ค.ศ. 1962 รัฐบาลพม่าได้มีความรู้สึกต่อต้านต่างชาติ และขับไล่ผู้ส่ง องค์การต่างประเทศที่เคยไปดำเนินการให้ความช่วยเหลือแก่พม่าออกจากประเทศ

ผลของการยอมรับความช่วยเหลือจากต่างประเทศ และมีประเทศที่พัฒนา ทางเศรษฐกิจอย่างญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา และประเทศเยอรมันตะวันตก ได้ให้ความช่วยเหลือ เป็นจำนวนมาก เมื่อเทียบดูจะเห็นว่าใน ค.ศ. 1970 สหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่นได้เริ่มให้เงิน ช่วยเหลือแก่พม่าทั้งสิ้นเป็นจำนวน 21.7 ล้านดอลลาร์อเมริกัน และในปี ค.ศ. 1977 พม่า ได้รับเงินช่วยเหลือถึง 459.7 ล้านดอลลาร์อเมริกันจากสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และเยอรมันนี้ ตะวันตก เป็นที่น่าสังเกตว่าพม่าซึ่งประกาศตัวเป็นประเทศสังคมนิยมกลับได้รับเงินช่วยเหลือ จากประเทศผู้นำค่ายทุนนิยมมากกว่าประเทศค่ายคอมมิวนิสต์ มีรายงานว่าพม่าได้รับเงิน ช่วยเหลือจากสาธารณรัฐประชาชนจีน และประเทศเชกโกสโลวาเกียอยู่เหมือนกันแต่ก็ไม่มาก

เมื่อวางแผนเศรษฐกิจระยะยาว 20 ปี เพื่อกำหนดเป้าหมายใหญ่สุดยอก ไว้ว่าจะพัฒนาให้เป็นประเทศอุตสาหกรรมแล้ว รัฐบาลพม่าก็ยังวางแผนเศรษฐกิจระยะสั้น ซ้อนไว้อีก หลังจากแผนการเศรษฐกิจฉบับที่ 1 ซึ่งไม่ประสบความสำเร็จ ก็มีแผนเศรษฐกิจ ฉบับที่ 2 (ค.ศ. 1974 - 77) ปรากฏว่าแผนเศรษฐกิจฉบับที่ 2 ซึ่งเป็นระยะเวลาที่พม่า ยอมรับเงินช่วยเหลือจากต่างประเทศมากนั้น ผลที่ได้รับค่อนข้างจะสำเร็จพอควร แม้วาจะ ยังไม่สูงเท่ากับเป้าหมายที่วางไว้ กล่าวได้ว่าการผลิตแทบทุกด้าน ทั้งทางเกษตรและ อุตสาหกรรมต่างได้รับความสำเร็จพอประมาณ (10)

ต่อจากนั้นก็มาถึงแผนเศรษฐกิจฉบับที่ 3 (ค.ศ. 1978 - 1981) ตามแผนนี้ ทางรัฐบาลพม่าได้ตั้งเป้าหมายของการขยายตัวทางเศรษฐกิจไว้ 14,692.5 ล้านจาท ปรากฏว่าผลที่ได้นั้นสูงมากถึง 14,647 ล้านจาท แสดงว่ารัฐบาลทำได้สำเร็จถึงร้อยละ 99.7 ของเป้าหมายที่กำหนดไว้ตามแผน ระยะเวลาตอนช่วงหลังของแผน คือ ค.ศ. 1980 - 1981 ปรากฏว่าดุลย์การชำระหนี้เกินขึ้นมามาก และเงินสำรองแลกเปลี่ยนต่างประเทศก็

เพิ่มมากขึ้น สิ่งที่เพิ่มขึ้นก็มาจากการที่รัฐบาลพม่าได้รับเงินช่วยเหลือต่างประเทศถึง 2.8 พันล้านจาด⁽¹¹⁾ ในช่วงแผนพัฒนาที่ห้าที่ทางรัฐบาลพม่ายอมให้เอกชนเป็นผู้ประกอบการ รายย่อยได้ มีการประมาณว่าระหว่าง ค.ศ. 1979 - 1980 ทางรัฐบาลได้อนุญาตให้ ผู้ประกอบการราว ๆ 1,000 รายได้ทำมาค้าขายได้⁽¹²⁾ ความสำเร็จตามแผนที่คูนาน่าพึงพอใจนี้ก็มีได้หมายความว่าประชาชนพม่าทั่วไปจะมีการกินคืออยู่ที่ เพราะในกลางพม่ายังขาดสินค้าเพื่อการอุปโภคบริโภค ตลาดมืดสำหรับสินค้านอกระบบจะมีอยู่อย่างกว้างขวาง การคมนาคมที่ไร้แทบไม่ได้

แผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่เพิ่งจะผ่านไปคือ แผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 4 (ค.ศ. 1981 - 1984) ซึ่งผลของการพัฒนาในช่วงนี้ก็กลับมามีปัญหาอีก ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากการกู้เงินจากต่างประเทศเอามาใช้ในระยะเวลาของแผนพัฒนา ก่อน ๆ นั้นอย่างหนึ่ง อีกอย่างหนึ่งปัญหาเงินเฟ้อ และสินค้าออกของพม่าเองขายได้ราคาตกลงอย่างเช่น ข้าวไม่สีก และแร่ธาตุ⁽¹³⁾ โดยเฉพาะข้าวนั้นผลิตได้เพิ่มขึ้นน้อยจนแทบจะไม่มากกว่าการบริโภคที่เพิ่มขึ้นภายในประเทศ

(11) M.C. Tun, "Burma steps out on its slow march forward," Far Eastern Economic Review (May 30, 1980) หน้า 62.

(12) "Toughing it out alone," Far Eastern Economic Review (November 29, 1984) หน้า 40.

(13) "Burma : Ne Win After Two Decades," อ้างแล้ว หน้า 183.